

Seyyed Hossein Nasr

Utjecaj Renéa Guénona na islamski svijet *

Iako utjecaj Renea Guenona na Zapad nije u potpunosti proučen, postoji barem određen broj studija koje se bave dalekosežnim utjecajem njegovih poticajnih radova u nekoliko evropskih zemalja. Nažalost, to nije slučaj kada se posmatra islamski svijet. Zapravo, praktično ne postoje studije koje se bave ovim predmetom ukoliko posmatramo čitav islamski svijet, te stoga mnogi vjeruju da se za njega jedva zna u islamskim zemljama i da nije imao utjecaja u tom dijelu svijeta. Međutim, ovaj zaključak je u cijelosti pogrešan. Guenon je ostavio dubok utjecaj u određenim značajnim krugovima u nekoliko islamskih zemalja i ovaj utjecaj je uvelike u porastu. U ovom prvom pokušaju da ocijenimo domet i značaj njegovog utjecaja, bavit ćemo se, ne cjelokupnim islamskim svijetom, već samo određenim zemljama i područjima gdje vjerujemo da je njegov utjecaj imao naročit značaj.

Guenonov utjecaj je dopro do islamskog svijeta kroz tri kanala. Prvi predstavljaju sama njegova djela, koje su muslimani čitali u francuskom izvorniku, prijevodima na druge evropske jezike kao što je engleski, ili prijevodima na razne jezike islamskog svijeta. Drugi predstavljaju radovi, bilo u njihovom jezičkom izvorniku ili prijevodi, drugih vodećih tradicionalnih autora koji su baštinili iste temeljne principe sa Guenonom i koji su aludirali na njegova djela i učenja. Među ovom grupom najznačajniji su: Frithjof Schuon, kojega su slijedili Titus Burckhardt, Martin Lings i Gai Eaton, te jednako tako Ananda Kentish Coomaraswamy, naročito za muslimane indo-pakistanskog potkontinenta i Irana. Treći kanal su djela muslimanskih autora kao što su Muhammad Hasan Asakri i Seyyed Hossein Nasr, koji su izravno pisali o Guenonu, ili su raspravljali neke od njegovih temeljnih prikaza metafizike, tradicionalne znanosti, kritike modernog svijeta itd. u svojim vlastitim djelima. Takve figure sa različitim stupnjevima utjecaja pronalaze se u mnogim muslimanskim zemljama od Malezije do arapskog svijeta.

*** Ovaj tekst profesora S.H. Nasra objavljen je u časopisu *Sophia* (svezak 8, broj 2 [zima, 2002.], str. 7-26, pod naslovom: «The Influence of Rene Guenon in the Islamic World». Prijevod teksta objavljujemo u časopisu «Znakovi vremena» na traženje njegovog urednika, kolege Adnana Silajdžića, a na temelju prethodno dobijenog dopuštenja profesora Nasra i uredništva spomenutog časopisa.**

* * *

Upravljaajući se prema pojedinim regijama islamskog svijeta, logično je da započnemo sa arapskim zemljama te napose arapskim Istokom, a zbog značaja arapskog jezika diljem islamskog svijeta, te jednako tako zbog toga što je Guenon živio posljednjih dvadeset godina svojeg života u Kairu, gdje je i pokopan. Paradoksalno je, ali njegov utjecaj na arapskom Istoku nije bio toliko veliki kao što je to bio slučaj u Perziji, Turskoj, Pakistanu, Bosni i Jugoistočnoj Aziji, a zbog razloga koji su imali veze sa promjenljivom klimom intelektualnog života mnogih Arapa u drugoj polovici dvadesetog stoljeća. Guenonov utjecaj u samom Egiptu može zapravo biti podijeljen u dvije odvojene i vrlo teške faze: prva tokom njegovog života i druga nakon njegove smrti.

Kada je Guenon došao u Kairo 1931. godine, prvo je stanovao blizu mauzoleja Sayyidina al-Husayna i Sveučilišta Al-Azhar, tj. u središtu religijskog i intelektualnog života u Kairu. Tek 1937. godine premjestio se u vilu Duqqi blizu obale Nila, gdje je živio do svoje smrti 1951. godine i gdje njegova biblioteka sa preko hiljadu knjiga stoji netaknuta i danas kao što je bila na dan kad je napustio ovaj svijet.¹ Poznat po svojem muslimanskom imenu šejh Abdul-Wahid Jahja (Shaykh 'Abd-al-Wāhid Yahyā), bio je u dosluhu sa mnogim istaknutim islamskim intelektualcima i sufijским krugovima tog doba. Nekoliko ljudi je posvjedočilo činjenicu da je postao učenik Salamaha ibn Hasana al-Radija (1284./1867.-1358./1939.), utemeljivača hamdiyya ogranka šazilijskog sufijskog reda u koji je iniciran puno ranije u Francuskoj.

Za vrijeme svog boravka u Kairu, Guenona su posjećivali mnogi ljudi iz Kaira i inozemstva, a u potrazi za autentičnim znanjem, ili osobnim kontaktom sa ovim mudracem. Neki od ovih posjetitelja su bili sa Zapada, dok su drugi bili iz islamskog svijeta i nizali su se od Frithjofa Schuona do Najmuddina Bammate. Ipak, što se tiče njegovog utjecaja u Egiptu, nijedan od ovih kontakata nije bio toliko značajan kao njegova povezanost sa šejhom Abdul-Halimom Mahmudom (Shaykh 'Abd al-Halīm Mahmūd), priznatim autoritetom u šerijatskom pravu i sufizmu, koji je kasnije postao rektor al-Azhar. On je napisao malu knjižicu koju je naslovio kao *Al-Faylasūf al-Muslim – 'Abd al-Wāhid Yahya 'aw Rene Guenon* odmah nakon Guenonove smrti, a poslije je napisao svoje glavno djelo na arapskom jeziku² u kojemu je poduži odjeljak samostalne monografije bio posvećen šejhu Abdul-Wahidu Jahajau ili Reneu Guenonu i značaju njegovih učenja za očuvanje islamske tradicije. Ovo uvelike čitano djelo je upoznalo tradicionalnu islamsku inteligenciju Egipta sa Guenonom i značajem njegove poruke. Šejh Abdul-Halim Mahmud je izdao nekoliko klasičnih sufijških tekstova sa uvodnicima u kojima je čitateljstvu iznio puno materijala iz Rene Guenonovih djela.

Štoviše, dok je boravio u Kairu, Guenon nije samo pisao eseje na francuskom jeziku, koji su potom bili štampani u Parizu i koje je također čitala nekolicina Arapa koji su govorili francuski jezik. On je jednako tako napisao određen broj eseja na arapskom jeziku u egipatskom časopisu *Al-Ma'rifah*³, a učestvovao je u i značajnim intelektualnim raspravama sa određenim brojem Egipćana. Njegova kritika pogreški modernog svijeta, koja je dolazila od Zapadnjaka a ne tradicionalnog muslimanskog učenjaka, privukla je pažnju određenog broja istaknutih egipatskih intelektualnih figura. Štoviše, njegova smrt i izbijanje Naserove revolucije u Egiptu označila je uspon nacionalizma i socijalizma, milje u kojemu je njegov utjecaj uglavnom počeo da se marginalizira i do izvjesne mjere poništava. Nekoliko

¹ O Guenonovom životu u Kairu vidjeti, Xavier Accart, *L'Ermite de Duqqi – Rene Guenon en marge des milieux francophones égyptiens*, Milan, Arche, 2001. Članci dr-a Lingsa, W.N. Perryja i drugih bi se ovdje mogli pridodati.

² Naslovljeno kao *Al-Madrasat al-shadhiliyyah al-hadithah wa imamuha Abu'l-Hasan al-Shadhili*, Cairo, Dar al-Kutub al-Hadithah, (bez godine izdanja); stranice 229-341 su posvećene Guenonu, njegovim stajalištima o metafizici, filozofiji i sufizmu, njegovoj kritici modernih pseudospiritualnih pokreta i odgovorima na zapadnjačko pogrešno razumijevanje islama.

³ Ovi eseji uključuju: "Know thy soul through thy soul", vol. 1, no. 1, 1931., str. 61-71; "The Influence of Islamic Culture upon the West", vol. 1, no. 2, 1931., str. 177-182; te izvjestan broj eseja o pogreškama modernog "spiritizma" u vol. 1, no. 3, 1931., str. 355-369; vol. 1, no. 5, 1931., str. 593-597; te vol. 1, no. 7, 1931., str. 813-816.

Egipćana shvaća danas koliko je bila značajna poruka ovog izuzetnog muslimana i francuskog izgnanika za sadašnju intelektualnu krizu u njihovoj sredini.

Međutim, tokom posljednje decenije iznova je skrenuta pažnja na Guenonovu poruku u arapskom svijetu, kao što se može vidjeti kroz prijevod na arapski jezik njegovog djela *Kriza modernog svijeta*⁴ i izbor njegovih eseja⁵ koji se uglavnom bave ezoterizmom uopće, te napose sufizmom. Iako se na sceni nije pojavio niti jedan vodeći arapski učenjak tokom posljednjih nekoliko decenija kojega bismo mogli nazvati tradicionalistom u Guenonovom smislu i čija bi djela jednako tako bila poznata u arapskom svijetu, kao i u Perziji, Turskoj i Pakistanu, postoji nekoliko arapskih autora koji sad tu i tamo ukazuju na njega. Štoviše, pozornost koja je skrenuta posljednjih godina u Egiptu, Jordanu i još nekim drugim arapskim zemljama na Schuonova, Burckhardtova, Lingsova i moja djela, također je učinila da i Guenonova učenja postanu poznatijima.

Potonji kanal utjecaja je naročito vidan u Maroku i Alžiru. U ovim zemljama su Schuonova i Burckhardtova djela jako dobro poznata, kao što je poznata biografija šejha Al-'Alewija koju je napisao Martin Lings.⁶ Međutim, dugogodišnje prisustvo Burckhardta u Maroku i njegovi praktični naponi da sačuva marokansku umjetnost i zanate, te tradicionalni karakter grada Feza, učinili su ga dobro poznatom figurom u toj zemlji do te mjere da je glavna konferencija o njemu održana u Marrakešu 1998. godine, a radovi su štampani na arapskom, francuskom i engleskom jeziku.⁷ Razmatrajući blisku vezu između Burckhardta i Guenona, nije iznenađujuće da su se ljudi zainteresirali za potonjeg kroz radove prednjeg. Čak i unutar tradicionalnih sufijskih krugova u Maroku i Alžiru mnogi su se počeli upoznavati sa Guenonovim djelom i mogli su da ih čitaju bilo kroz osobni kontakt sa Schuonom, Burckhardtom i drugima, ili kroz njihove radove koji su uglavnom na francuskom jeziku bili dostupni obrazovnoj javnosti Magriba.

Kao posljedica uvođenja modernih ideologija u arapski svijet, naročito nacionalizma i socijalizma, te pomračenja metafizičkih i filozofskih dimenzija islamske tradicije u tradicionalnim krugovima učenosti, arapski svijet nije pokazao isti stupanj prijemčivosti za metafizička učenja koja je Guenon izlagao, kao što nalazimo da je slučaj u Perziji i još nekoliko drugih islamskih zemalja. Međutim, ovo ne znači da je Guenonov utjecaj u Egiptu, ili ostatku arapskog svijeta, iščezao sa njegovom smrću. Nasuprot tome, nakon što se ograničio na nekoliko pojedinaca tu i tamo, on se razvijao tokom posljednjih nekoliko godina usprkos pomanjkanju dobrih prijevoda njegovih djela na arapskom jeziku.

* * *

⁴ Vidjeti, *Azamat al-'alam al-mu'asir*, preveo i uvodnik napisao Sami Muhammad 'Abd al-Hamid, Cairo, Al-Nahar, bez godine izdanja.

⁵ *Maqalat min Rinia Ginu-al-Shaykh 'Abd al-Wahid Yahya*, preveo i uvodnik napisao Zaynab 'Abd al-'Aziz, Cairo, Dar al-Ansar, 1996.

⁶ Vidjeti, *A Sufi Saint of the Twentieth Century*, Los Angeles, The University of California Press, 1972. Reprint izdanje, Suhail Academy, Lahore, 1983., 2000. Knjiga je prevedena na arapski i perzijski jezik.

⁷ Vidjeti, Ja'far Kansusi (ed.), *Sagesse et splendeur des srts islamiques-Hommage a Titus Burckhardt*, Marrakesh, Al-Quobba Zarqua, 2000.

Što se tiče Perzije, Guenon je bio potpuno nepoznat tamo sve do našeg povratka iz Amerike u tu zemlju 1958. godine, kada se gotovo odmah počelo da govori i piše o tradicionalnim autorima, a napose o Guenonu, Schuonu, Coomaraswamyju, Burckhadrću i Lingsu. Bilo je potrebno nekoliko godina da općeniti intelektualni milje postane svjestan «škole tradicije». Čak smo skovali i perzijski pojam za francusku riječ *tradition* (tradicija) kako ju je Guenon upotrebljavao, što je bio termin *sunnat-gar'i* koji je bio široko prihvaćen u perzijskom jeziku, iako ga se pokatkad pogrešno upotrebljavalo. Od sredine 1960-ih pa nadalje, učenja tradicionalnih autora su postala dijelom općeg intelektualnog diskursa. S kraja 1960-ih, naručili smo prijevode dva njegova djela *La Crise du monde moderne* (*Kriza modernog svijeta*) i *La Regne de la quantite* (*Vladavina kvantiteta*) na perzijski jezik.⁸

Nakon što se prašina Revolucije iz 1979. godine stišala u Perziji, interesovanje za Guenona i druge tradicionalne autore se počelo manifestirati iznova te čak i znatnije u odnosu na ranije. U naše doba, određen broj tradicionalnih islamskih učenjaka, naročito u Komu i Teheranu, počeo je da pokazuje ozbiljno interesovanje za njih. Jedna od glavnih islamskih obrazovnih institucija u Komu, Sveučilište Mufid, posvetilo je dva broja svojeg vrlo uglednog časopisa u 1998. i 1999. godini tradicionalnoj perspektivi i u njima se pojavio određen broj eseja koji se bave sa Guenonom, ili koji sadrže prijevode nekih njegovih eseja.⁹ Nedavno su Guenonova djela *La Symbolisme de la Cruix* (*Simbolika krsta*, kod nas s francuskog preveo Miodrag Marković, Gradac, 1998., naša napomena) i *Aperçus sur l'esoterisme islamique et le taoisme* (*Osvrti na tesavuf i tao*, kod nas preveli R. Mahmutćehajić i N. Baralić, DID, 1998., naša napomena) prevedena i na perzijski jezik.¹⁰ Štoviše, živo zanimanje u današnjoj Perziji za tradiciju općenito, te napose za Guenona, može se vidjeti u činjenici da je početkom 2002. godine održana glavna konferencija o tradiciji i modernizmu čiji je dio bio naročito posvećen Guenonu. Potom se pojavila knjiga pod naslovom *Hikmat-i jawidan* («Perenijalna mudrost») koja sadrži studije o Guenonovim djelima koja su prevedena na perzijski jezik i njegovu biografiju.¹¹

Međutim, zamašan utjecaj Guenona, Schuona i drugih tradicionalnih autora u Perziji nije potekao u tolikoj mjeri iz prijevoda njihovih radova kao što je to bio slučaj sa djelima koja su napisali perzijski autori koji su dijelili njihove perspektive i koji su ukazivali na njihove tekstove. Zapravo, ovaj način pisanja je odveo mnoge ljude da proučavaju Guenonova te Schuonova djela. Ovaj način pisanja smo započeli u Perziji kasnih 1950-ih i već 1960-ih

⁸ *La Crise...* djelo je preveo Dia al-Din Dihshiri kao *Burhan-i dunya-yi mutajaddid*, Tehran, Muassasi-yi Mutala'at wa Tahqiqat-i Ijtima'i, 1970. (i druga izdanja); i *Le Regne...* kao *Saytara-yi kammīyat wa ala'im-i zaman*, koje je preveo 'Ali Muhammad Kardan, Tehran, Sharif Technical University Press, 1982. (i druga izdanja). *La Crise...* je bilo Guenonovo prvo prevedeno djelo na perzijski jezik. Stoga sam napisao uvodnik perzijskom prijevodu kako bih uveo čitav korpus djela i posvijestio njegov značaj čitateljima perzijskog govornog područja.

⁹ Ovi uključuju prijevod na perzijski jezik eseja Martina Lingsa o Guenonu, preveo M. Hidayati, *Naqd wa Nazar*, vol. iv, no. 3 i 4, ljeto i jesen, no. 15-16, 1377., str. 68-79; "*Faqr*" Guenonov tekst koji je preveo M. Malikian, str. 88-95; "Shell and Kernel", Guenonov tekst koji je preveo F. Rasikhi, *op. cit.*, no. 19-20, 1999., str. 396-397; M. Bina Mutlaq, "Rene Guenon and the Real Meaning of Tradition" (na perzijskom), *op. cit.*, no. 15-16, str. 80-87.

¹⁰ Naslovljeni kao: *Ma'ni-yi ramz-i salib*, preveo Babak Alikhani, Tehran, Surush Press, 1995.; te *Islam wa ta'u'ism*, preveo Dilara Qahriman, Tehran, Abi Press, 2000.

¹¹ Izdanje Husayna Khandaqabadija, Tehran, Tawsi'a-yi danish wa pajuhish-i Iran, 2002., vidjeti naročito strane 12-17.

doista smo pokrenuli prevođenje nekih Schuonovih i Burckhardtovih djela, a uputili smo i neke druge da prevode Guenona. Također, postupno je 1970-ih godina izvjestan broj perzijskih učenjaka, od kojih su neki bili naši izravni studenti, usvojio tradicionalnu perspektivu i započeo da piše o njoj. Iranska akademija za filozofiju, koju smo utemeljili 1973. godine, i čiji sam bio utemeljivač i prvi predsjednik, bila je otvoreno posvećena prezentiranju, proučavanju i zagovorništvu perenijalne filozofije i tradicionalne mudrosti, a njezin časopis *Sophia perennis*, koji je u kontinuitetu izlazio do 1979. godine, sadržavao je članke koje su pisali učitelji tradicionalnih učenja poput Schuona.

Danas u Perziji postoji određen broj vrlo poznatih učenjaka i mislilaca koji su branitelji tradicije i koji su blisko povezani sa Guenonovim učenjima. Oni uključuju: Hadija Sharifija, Ghulama Rida A'wanija, Mahmuda Bina Mutlaqa, Mustafu Malikianija¹² te određen broj mlađih učenjaka koji uključuju mnoge koji su povezani sa područjem tradicionalne umjetnosti. Vjerovatno ne postoji islamska zemlja, izuzev Bosne, gdje je utjecaj Guenona, Schuona, Burckhardta i drugih tradicionalnih autora u tolikoj mjeri zamjetljiv kao u Perziji i gdje tradicionalno stajalište igra istaknutu ulogu u intelektualnom životu mnogih ljudi među moderno obrazovanom inteligencijom koja je povezana sa različitim sveučilištima i onima koji su obrazovani u tradicionalnim vjerskim školama ili *medresama*.

* * *

U Turskoj općenito, interesovanje za Guenona je započelo nešto kasnije nego u Perziji, iako je bilo nekoliko pojedinačnih figura kao što je Nuri Yarlasez, koji je otkrio tradicionalne radove puno ranije nego što su se ova tradicionalna djela pojavila na turskom jeziku. Početkom 1980-ih godina određen broj turskih mislilaca je bio privučen našim djelima i onim Guenonovim te su se pojavili prvi prijevodi mojih i Guenonovih djela na turskom jeziku gotovo zajedno netom iza toga. Otada je interesovanje za tradicionalna djela značajno poraslo, jer je određen broj Turaka sa zapadnjački orijentiranim obrazovanjem postajao sve više deziluzioniran u pogledu prispijeća modernizma i nastojali su da razumiju bit svoje vlastite religije, kao i istinsku narav modernizma viđenog iz perspektive tradicionalne mudrosti. Od sredine 1980-ih, pored nekih dvadesetak mojih vlastitih djela, koja su sva utemeljena na tradicionalnoj perspektivi, mnoga Guenonova, Schuonova, Burckhardtova, Lingsova i Eatonova djela su prevedena na turski jezik. Pored nekih članaka, danas postoji dvanest Guenonovih djela koja su dostupna na turskom jeziku¹³, dok su mnogi članci napisani o njemu i drugim tradicionalnim autorima, ili o različitim pitanjima sa tradicionalnog stajališta.

Naravno, borba između tradicije i modernizma se posvuda pronalazi u nezapadnjačkom svijetu, uključujući i onaj islamski, i nije posebno vezana za neku zemlju. No zbog ekstremnog oblika sekularizacije kojeg je Kemal Ataturk pokušao da nametne Turskoj, napetost između tradicije i modernizma je naročito akutna i osjećala se u gotovo svakom

¹² Povremeno se održavaju rasprave i debate između takvih figura i protivnika tradicionalne perspektive čak i u javnim tv-emisijama i radiju, ili u raznim časopisima. Naprimjer, vidjeti poduži esej: "Tradicija" (na perzijskom jeziku) u: *Naqd wa Nazar*, no. 15-16, str. 6-67, čiji se najveći dio bavi Guenonovim stajalištem.

¹³ Profesor Nasr u ovoj fus-noti navodi popis postojećih prijevoda Guenonovih djela, koji je za ovaj esej pripremio Ibrahim Kalin, međutim, zbog skučenosti prostora isti ovdje izostavljamo.

aspektu društvenog i intelektualnog života u toj zemlji. Do unazad dvije decenije u Turskoj su postojala dva tipa mislilaca, kao i u drugim islamskim zemljama: tradicionalni učenjaci koji su duboko ukorijenjeni u islamsku tradiciju, ali nesvjesni istinske naravi modernog svijeta, i moderni učenjaci koji su iščupani iz svoje vlastite tradicije, sa malim zanimanjem za islam, naročito njegove intelektualne i duhovne dimenzije. Danas postoji treća grupa, to jest oni koji slijede tradicionalna učenja, grupa koja je ukorijenjena u islamsku tradiciju, obično sa univerzalističkom perspektivom, i koja je istodobno nedvojbeno upućena u moderni svijet, i moderniste.

Poput Perzije, Turska sada ima grupu nadarenih intelektualnih figura sa tradicionalnom perspektivom, grupu koja će odigrati odsudnu ulogu u budućnosti zemlje u pogledu religije i tradicije. Takve grupe također postoje, u manjem broju i u određenom broju drugih islamskih zemalja kao što su Pakistan, Malezija, Indonezija, Jordan i naročito Bosna, kojoj ćemo se uskoro vratiti. Dakle, u Turskoj, kao i bilo gdje u islamskom svijetu, formiranje ove grupe na koju Guenon ukazuje kao *l'elite intellectual (intelektualna elita)* duguje puno Guenonovim djelima skupa sa onima drugih tradicionalnih autoriteta. Štoviše, u Turskoj, kao i u nekoliko drugih islamskih zemalja, ova «*elite*» igra odsudniju ulogu od onih koje su pod Guenonovim utjecajem na Zapadu.

* * *

Kada svratimo razgovor na Pakistan, moramo razmotriti djela na urdu jeziku koja se tiču Guenona i objavljivanja engleskih prijevoda njegovih djela u toj zemlji s obzirom da obrazovna javnost posjeduje veće znanje engleskog nego što Arapi, Perzijanci i Turci uopće imaju o evropskim jezicima. Međutim, kada je riječ o dostupnosti ovih djela na engleskom jeziku u Pakistanu, uloga Suhail akademije (Suhail Academy), koju je utemeljio Muhammad Aslam Suhail i čiji je direktor Muhammad Suheyl Umar, koji je vodeći pakistanski učenjak sa tradicionalnom perspektivom, jeste odsudna. Od 1983. godine Akademija je izdala određen broj Guenonovih djela u lokalnim izdanjima, od kojih neka u više izdanja.¹⁴ Značajno je koliko su općenito postala raširena Guenonova djela i djela drugih tradicionalnih autora u Pakistanu zahvaljujući radu Suhail akademije. Štoviše, poglavlja *Istoka i Zapada (East and West)* objavljuju se periodično u časopisu *Iqbal Review*, a određen broj njegovih eseja se pojavio u časopisu *Studies in Tradition*.¹⁵ Djela na engleskom jeziku samog Suhayla Umara, te i dobro poznatih pakistanskih autora kao što su: A.K. Brohi, Muhammad Adžmal, Siradž Munir i drugi, od kojih su svi počesto ukazivali na Guenonova učenja, odigrala su značajnu ulogu u širenju znanja o Guenonu u Pakistanu i donekle u Indiji.

Što se tiče urdu jezika, ne postoji značajnija figura u predstavljanju Guenona nego što je Muhammad Hasan Askari. Izvještaj koji se tiče njegovih djela na urdu jeziku, kao i kasnijih figura, poslao nam je naročito za ovaj esej Muhammad Suhayl Umar osobno i ne možemo ništa bolje uraditi nego da ga navedemo u cijelosti:

¹⁴ *The Reign of Quantity* i *The Crisis of the Modern World* su prvi tiskani, a njih su slijedila djela *The Multiple States of Being* i *Fundamental Symbols of Sacred Science*.

¹⁵ Vidjeti, vol. 2, no. 1-4, 1993. Ovaj značajni časopis je bio posvećen izlaganju tradicionalnih učenja, ali je prekinuto njegovo štampanje nakon nekoliko brojeva.

«Na ime i riječi Renea Guenona skrenuta je pažnja urdu čitateljstva koncem šezdesetih kroz radove rahmetli profesora Muhammada Hasana Askarija. Askari je bio svestran genij, koji je objedinio u svojoj ličnosti talente pisca kratkih pripovijesti, literarnog kritičara, prevoditelja, pedagoškog teoretičara, filozofa i religijskog mislioca. Odvojeno od njegovog maternjeg urdu jezika, čiji je bio vodeći autor svojeg doba, Askari je ovladao engleskim jezikom i književnošću, kao što je bio vješt u francuskom, pored perzijskog i arapskog jezika. Njegove veze sa Michaelom Valsanom i njegovim krugom uvele su ga u djela Renea Guenona, što je prouzročilo posvemašnju promjenu njegovih prethodnih stajališta. Rođen je novi Askari, koji je, nakon što je otkrio Tradiciju samome sebi, posvetio ostatak života njezinom izlaganju i tumačenju (Askari je umro 1978). Možemo razlučiti četiri aspekta kanala njegovog prinosa koji su bili značajni u utjecaju na urdu čitateljstvo, naročito književne i vjerske krugove:

- prijevodi/prilagodbe
- prepiska sa njegovim suvremenicima (objavljena/osobna)
- rasprave
- primjene
-

Prijevodi/prilagodbe

Askari je preveo nekoliko Guenonovih djela izravno na urdu jezik, premda je neke preveo na engleski jezik i oni su svi objavljeni u raznim časopisima.¹⁶ Međutim, možemo pronaći izravne prilagodbe, prijevode pasaža iz Guenonovih djela i sažimanja njegovih stajališta koja su raštrkana kroz sve ono što je Askari napisao od 1969. do svoje smrti 1978.¹⁷ Najznačajnije djelo koje je Askari napisao u ovom pogledu bila je kratka, ali sažeta knjiga naslovljena kao *Jadidat ya Maghribi Gumrahiyyon ka Khaka* («Modernizam – kratki pregled pogreški Zapada»). Oslanjajući se primarno na dva Guenonova djela,¹⁸ Askari je pripremio dokument u svojoj neusporedivoj urdu prozi koja je prikazala u glavnim crtama temeljne intelektualne zablude Zapada na lahko shvatljiv i sažet način. Ovaj dokument je prvo korišten kao priručnik za studente jedne od vodećih medresa u Pakistanu, a kasnije je i štampan.¹⁹

Korespondencija sa njegovim suvremenicima (objavljena/osobna)

Askari je održavao golemu korespondenciju i bio je neumorni izlagatelj tradicionalnog stajališta. Nekoliko izbora njegovih pisama pojavilo se nakon njegove smrti i sva ova pisma

¹⁶ Kasnije ponovo štampano u časopisu *Studies in Tradition*: “Nama Rupa” u *Studies in Tradition*, Karachi, vol. 1, no. 1, 1992.; “Know Thyself” u: *Studies in Tradition*, Karachi, vol. 1, no. 3, 1992.; “Saif ul-Islam” u: *Studies in Tradition*, Karachi, vol. 1, no. 4, 1992.

¹⁷ Naprimjer, možemo navesti brojne njegove članke koje je napisao na urdu jeziku a koji su se pojavili u različitim periodičnim časopisima i koji su kasnije svrstani u njegove sabrane radove: *Maju'ah-i Muhammad Hasan Askari*, Lahore, 1999. Najznačajniji od ovih bili su članci: “Ibn Arabi and Kiekegaard”, “Bare Amon ka Bayan ho Jai”, “Waqt ki Ragni”, “Riwayat kiya haea”, “Urdu ki Adabi Riwayat”, itd.

¹⁸ *L'Erreur spirite i Etudes sur l'hindouisme*.

¹⁹ Muhammad Hasan Askari, *Jadidiyat*, Rawalpindi, 1979.

svjedoče činjenicu da je uveo, utjecao i uvjerio mnoge svoje suvremenike u tradicionalno stajalište, od kojih su se mnogi kasnije pojavili i sami kao izvanredni učenjaci.²⁰

Rasprave

Značajan kanal kroz koji su radovi i stajališta Rene Guenona doprla do urdu čitateljstva bile su rasprave koje je on vodio sa svojim suvremenicima i intervjui/dijalozi u kojima se pojavljivao.²¹ Također, mogli bismo uključiti u ovu kategoriju Askarijeve bliske kolege i studente koje je uveo u Guenonova djela i koje je obrazovao u njihovim vlastitim područjima tako da su mogli vršiti zadaću širenja tradicionalnog stajališta.

Primjene

Daleko najznačajniji Askarijev prinos, prinos koji je postao najviše čitan i koji su asimilirali urdu čitatelji, došao je u obliku onih njegovih radova gdje je primijenio stajalište/informaciju izvedenu iz Guenonovih djela na umjetnost, metafiziku, simbolizam, književnost, religiju i suvremena prijeporna pitanja, itd.

Prijevod Guenonovih djela/članci o Guenonu i njegovim djelima

Godine 1979. pojavio se čitav odjeljak u vodećem urdu časopisu *Ma'asir*, naslovljen kao *Al-Shaikh 'Abd al-Wahid Yahya (Rene Guenon)*, koji je uveo Guenona i njegova djela. Ovaj odjeljak je sadržavao sljedeće radove: Muhammad Suhayl Umarov tekst *Shaikh ki Tasanif (Guenonov život i djela)* na urdu jeziku²², te 'Abd al-Halim Mahmudov/Muhammad Suhayl Umarov tekst (pr.), *Rene Guenon – život i misao*, također na urdu jeziku.²³ Muhammad Suhail Umar/A. Rauf I., preveli su na urdu jezik djelo: *Infiradiyat Parasti*;²⁴ prijevod petog poglavlja Guenonovog poznatog djela *Kriza modernog svijeta*.

Godine 1983. pojavilo se prvo izdanje časopisa *Riwayat*. Bio je to časopis na urdu jeziku koji je bio posvećen metafizici, simbolizmu, tradiciji, religiji i filozofiji. Sadržavao je sljedeće tekstove: Tehsin Firaqijev, *Rene Guenon – Izlagatelj Tradicije* (prijevod na urdu jezik dijela Gai Eatonove knjige *The Richest Vein*, koja se bavi sa Rene Guenonom);²⁵ Džemal Panipatijev (prijevod) *Mashriqi Maba'dat Tabi'iyat*;²⁶ (prijevod na urdu jezik

²⁰ Shams al-Rahman Faruqi iz Indije bio je među ovim ljudima, no kasnije je i on sam razvio značajnu pronicavost u književnoj kritici uz tradicionalnu liniju mišljenja.

²¹ Objavljene u raznim časopisima: *Al-Bilagh*, *Al-Rahim*, *Shab Khun*, *Civil and Military Gazette*, *Oriental College Magazine*, itd.

²² 'Ata al-Haq Qasimi i Siraj Munir (eds.), *Ma'asir*, no. 1, Lahore, 1979., str. 621-632.

²³ 'Ata al-Haq Qasimi i Siraj Munir (eds.), *Ma'asir*, no. 1, Lahore, 1979., str. 633-643.

²⁴ 'Ata al-Haq Qasimi i Siraj Munir (eds.), *Ma'asir*, no. 1, Lahore, 1979., str. 633-643.

²⁵ Muhammad Suhaeyl Umar, (ed.) *Riwayat I*, Lahore, 1983., str. 57-80.

²⁶ Muhammad Suhaeyl Umar, (ed.) *Riwayat I*, Lahore, 1983., str. 189-207.

Guenonove *Orijentalne metafizike*); Ikram Chagatijev (prijevod), *Irfan i Dhat*²⁷ (prijevod na urdu jezik Guenonove *Connais-toi toi-meme* («Spoznaj samog sebe»); te Muhammad Suhayl Umarov (prijevod), *Qadim Aqam ke darmiyan Rawabit*;²⁸ (prijevod na urdu jezik dijela Guenonovog djela *Uvod u proučavanje indijskih učenja*).

Godine 1985. pojavilo se i drugo izdanje časopisa *Riwayat*. Ono je sadržavalo: Džemal Panipatijev (prijevod), *Kaljug*²⁹ (prijevod na urdu Guenone «Kali Yuga», poglavlja iz njegovog djela *Kriza modernog svijeta*); *Dunya i Jadid ka Burhan*; prikaz djela *Krize modernog svijeta*;³⁰ te *Kammiyat ki Saltanat*; prikaz djela *Vladavina kvantiteta*.³¹

Rasprave

Kao posljedica svih ovih aktivnosti održane su mnoge rasprave koje su dugo vremena imale odjeka u književnim, intelektualnim i vjerskim krugovima Pakistana i Indije. Pitanja tradicije/modernosti, Istoka/Zapada, znanosti/religije, metafizike/filozofije, itd. pokatkad su žestoko raspravljana od strane različitih škola mišljenja. Gotovo svi značajni časopisi su učestvovali u ovim raspravama.»³²

Jasno je iz ovog podužeg navoda Muhammada Suhayl Umara koliko je zamašan utjecaj Guenona i drugih tradicionalnih autora bio u Pakistanu. Štoviše, i kroz djela na urdu jeziku i kroz engleske prijevode njegovih radova, on je utjecao na određen broj značajnih muslimanskih figura također i u Indiji. Kao u Perziji i Turskoj, u Pakistanu se formirala «intelektualna elita» u guenijanskom smislu tokom posljednjih nekoliko decenija, koja je u potpunosti upućena u djela Guenona, Schuona i drugih učitelja i izlagatelja tradicionalnih učenja, kao što smo i sami duboko ukorijenjeni u islamskoj tradiciji.

* * *

Postoje druge muslimanske zemlje, napose Malezija i Indonezija, u kojima je čitava nova generacija mladih učenjaka raspravljala o djelima Guenona i drugih tradicionalista, a neki su poput Osmana Bakara iz Malezije već postali poznati učenjaci. Međutim, namjerno ćemo propustiti priliku da se bavimo podrobno sa ovim zemljama na ovom mjestu i zaključit ćemo sa islamskim društvom u srcu Evrope, to jest, Bosnom i Hercegovinom. Prije disolucije bivše jugoslavenske zajednice tamo je još uvijek postojalo živo zanimanje među grupom muslimana, pravoslavnih Srba i nekih katolika za Guenona, Schuona i druge tradicionalne autore. Mnogi u Bosni su vjerovali da samo tradicionalna perspektiva koja je utemeljena na uvažavanju svih tradicionalnih oblika i onome što je Schuon nazvao «transcendentnim jedinstvom religija» može priskrbiti intelektualnu i duhovnu matricu za multireligijsko društvo kako bi živjelo u miru. Užasne tragedije u periodu između 1992. i 1995. godine koje

²⁷ Muhammad Suhaeyl Umar, (ed.) *Riwayat I*, Lahore, 1983., str. 217-233.

²⁸ Muhammad Suhaeyl Umar, (ed.) *Riwayat I*, Lahore, 1983., str. 217-233.

²⁹ Muhammad Suhaeyl Umar, (ed.) *Riwayat II*, Lahore, 1983., str. 163-177.

³⁰ Muhammad Suhaeyl Umar, (ed.) *Riwayat II*, Lahore, 1983., str. 404-410.

³¹ Muhammad Suhaeyl Umar, (ed.) *Riwayat II*, Lahore, 1983., str. 411-418.

³² Ovaj čitav odjeljak o urdu radovima koji su posvećeni Guenonu navodi se iz osobne komunikacije sa Muhammad Suheyl Umarom.

su prouzročile smrt skoro četvrt miliona bosanskih muslimana i prisilile na iseljenje brojne narode, a što je nazvano etničkim čišćenjem, nije splasnulo ovu nadu u srcima i umovima mnogih vodećih bosanskih intelektualaca. Zapravo, mogli bismo kazati da ne postoji danas drugo mjestu na svijetu gdje je zbiljnost tradicije i perenijalne filozofije, kako ju je razumijevao Guenon, toliko razvidna čak i u javnoj sferi i gdje se pokušava stvoriti okvir za miroljubivu koegzistenciju muslimana, pravoslavaca, katolika i jevreja na temelju jedinstva unutarnjeg značenja tradicionalnih učenja i praksi. Izvjestan broj radova koje je napisao Guenon i koji su pisani o Guenonu pojavljivao se na srpskom, hrvatskom i bosanskom jeziku još od 1970-ih i pošto bosansko-muslimanski učenjaci čitaju srpsko-hrvatski s podjednakom lakoćom kao i bosanski jezik – zapravo, oni su praktički jedan te isti jezik sa malim razlikama – moramo spomenuti radove na ovim jezicima.³³

Neobično je koliko su djela tradicionalnih autora uprisutnjena u Bosni, mnogo više nego u drugim evropskim zemljama. Mnogi istaknuti bosanski muslimani smatraju da je Bosna most između islamskog svijeta i Zapada i oni pronalaze u ovim djelima savršen izraz te istine koja pripada i Istoku i Zapadu i, k tome još, transcendira sva geografska određenja i ograde. Dok su stariji znastvenici poput Rusmira Mahmutćehajića, Enesa Karića i Rešida Hafizovića svi već dobro poznati autori u Bosni, koji pišu značajna djela na temelju tradicionalnih učenja, mlađi znastvenici poput hafiza Nevada Kahterana počinju pristizati na scenu. Kada razmišljamo o utjecaju Guenona na islamski svijet, uobičajeno ne mislimo o Bosni, međutim, u ovoj zemlji je korpus tradicionalnih djela pronašao neke od svojih najvjernijih i najinteligentnijih poštovatelja i branitelja, koji imaju značajan utjecaj na opći intelektualni i duhovni život ove zemlje.

* * *

Jedva da možemo prenasloviti Guenonov utjecaj i drugih tradicionalnih figura na suvremeni islamski svijet, a uz to ovaj predmet još nije temeljito proučen do danas. Utjecaj Guenona i drugih tradicionalista može se sagledati na nekoliko područja. Prije svega, ovi radovi su obezbijedili tradicionalnu inteligenciju sa dubokom i temeljitom kritikom modernog svijeta i njegovih skrivenih i manifestiranih pogreška i devijacija od norme. Drugo, ova djela su bila glavnim izvorom za autentičnu spoznaju zapadnjačke tradicije, uključujući religiju, filozofiju, znanost i umjetnosti. Većina muslimana ne posjeduje duboko znanje o Zapadu. Što se tiče modernista koji doista imaju neko znanje o Zapadu, njihovo znanje je obično ograničeno na moderni period. Tradicionalna djela su vodila mnoge muslimane razumijevanju sv. Bernarda, Dantea ili sv. Tome Akvinca, koje su muslimanski modernisti nazvali «mračnim dobom» slijedeći svoje zapadnjačke modele i kolege koje u svemu nastoje da oponašaju. Treće, ovi radovi, koji su i sami nastavak i ponovna formulacija metafizike religijske različitosti, kako su je izložili učitelji kao što su Ibn 'Arabi i Rumi, obezbijedili su u suvremenom kontekstu nužan okvir za vođenje dubljeg religijskog dijaloga, te okvir za bolje upoznavanje drugih religija, napose hinduizma i budizma, u tradicionalnim muslimanskim krugovima. Četvrto, ova su djela omogućila onima koji su čuvari islamskih ezoterijskih učenja i gnoze da izraze ova učenja u suvremenom jeziku, ne samo za

³³ Profesor Nasr u ovoj fus-noti navodi listu radova koju je za ovaj esej pripremio hafiz Nevada Kahteran, a koju

Zapadnjake, već jednako tako i samim moderno obrazovanim muslimanima, te da omogućé odbranu takvih učenja prije bijesnog juriša sekularističkog modernizma.

Konačno, Guenonova, Schuonova i djela drugih tradicionalnih učitelja pomogla su tradicionalnom islamu da ponovo formulira svoja učenja u suvremenom jeziku. Nakon prvog šoka od uplitanja modernog svijeta u samo srce islamskih zemalja sa Napoleonovom invazijom na Egipat 1798. godine, prouzročeno je nekoliko reakcija koje uključuju: puritanski «fundamentalizam», mesijanizam i modernizam. Tradicionalni muslimani, koji su konstituirali veliku većinu islamskog društva iz devetnaestog stoljeća, suprotstavili su se modernizmu, međutim, nisu reagirali na temelju ponovne formulacije tradicionalnih učenja u odgovoru na specifične izazove koji su postavljeni pred muslimane u tom dobu. Veliki sufijski učitelji i vjerski učenjaci su nastavili svoja učenja, intuitivno svjesni odalečenja od duhovne norme inherentne u vojno snažnijim silama koje su izvršile invaziju, kolonizirale ili vršile utjecaj na islamski svijet. Međutim, oni su uistinu rijetko nastojali da ponude odgovore na intelektualnoj razini izazovima modernizma, a samo je nekolicina posjedovala dublje znanje o modernom svijetu.

Nakon II svjetskog rata, a naročito tokom posljednjih nekoliko decenija, novi niz odgovora je došao iz islamskog svijeta kao reakcija na situaciju u kojoj se, sada nastojeći da ponovo ustvrdi svoju neovisnost, sam našao. Novi oblici onog što je naširoko poznato kao «fundamentalizam», kao i modernizam uključujući postmodernizam) i mesijanizam, pojavili su se na sceni i prouzročili strujanja koja traju sve do danas, ali nasuprot ranim reakcijama iz devetnaestog stoljeća, sada se pojavila druga zbiljnost, ona tradicionalnog islama koji je posve svjestan prirode modernog svijeta i sposoban da objasni taj svijet samim muslimanima, kao i to da razjasni u suvremenom jeziku učenja islama i njegove egzoterijske i ezoterijske aspekte Zapadu. Ova novoformljena frupa djeluje na neki način kao starije grupe tradicionalnih učenjaka prema boljem razumijevanju modernog svijeta. Ova grupa je također savršeno pripremljena i sposobna da brani učenja tradicionalnog islama od napada modernista i «fundamentalističke» kritike iznutra i izvana. Određeni članovi ove grupe su jednako tako bili uspješni u ponovnom formuliranju principa i učenja tradicionalne islamske filozofije, znanosti i umjetnosti, omogućavajući čitavoj mlađoj generaciji muslimana da proučavaju svoju vlastitu intelektualnu i duhovnu tradiciju sa tradicionalnog islamskog stajališta. Ipak, sve ove i određene druge zbiljnosti od velikog značaja za suvremeni islamski svijet duguju u velikoj mjeri djelima Guenona, Schuona, Burckhardta i drugim tradicionalnim figurama bez kojih formiranje ove «tradicionalne elite» u islamskom svijetu ne bi bilo moguće.

Naravno, ponad svih ovih intelektualnih aktivnosti, tamo stoji središnji značaj tradicionalnih učenja u priskrbljivanju intelektualne zaštite za razum od devijacija koje odvede razum i dušu od Božije staze, od onog što konstituira cilj ljudske egzistencije, te što čini dostupnim izraze najveće lucidnosti tradicionalne metafizike, perenijalne filozofije i mudrosnog ezoterizma. Mnogi su se ljudi u islamskom svijetu, kao i na Zapadu, vratili svijetu vjere i pripremili da slijede stazu duhovne realizacije, što je još uvijek živa mogućnost u islamskom

svijetu, kroz Guenonova djela i njegovo glasovito društvo tradicionalnih autora, napose Schuona.

Kazivanje o Guenonovom utjecaju u islamskom svijetu je podugačko i iziskuje opsežniju studiju. Ono što je sigurno jeste da danas tradicionalna djela nastavljaju igrati važnu ulogu u mnogim islamskim krugovima i da će imati i veći utjecaj kako nedostaci i devijacije modernizma i «fundamentalizma» postaju sve više razvidnima i kada postane jasnije čovjeku i ženi dobre volje i inteligencije da se jedino trajna istina pronalazi u perenijalnoj mudrosti koja počiva u srcu svih autentičnih religija, mudrosti koja je manifestirana kao svjetlo usred intelektualnog i duhovnog pomračenja i tame ranog dvedesetog evropskog stoljeća kroz značajna djela Rene Guenona, koji nije samo iskazao istine tradicije, već je i u svojem vlastitom životu u Egiptu poslužio kao most između islamske i zapadnjačke tradicije. On je nastojao da potakne uzajamno razumijevanje između različitih religija i tradicija, koje je danas u tolikoj mjeri potrebno. Oni koji su bili pod njegovim utjecajem u islamskom svijetu u prvim su redovima u zadaći traženja da se nadalje produbi ovo uzajamno razumijevanje od kojega ovisi budućnost ljudskog roda. Oni su također svjesni važnosti očuvanja istine u vrijeme kada se podrivanje i izopačivanje perenijalne mudrosti posvuda uočava. U ovoj zadaći oni su potpomognuti, kao i njihove kolege na Zapadu, učenjima Guenona i drugih tradicionalista, učenjima koja su jednako tako živa i primjerena danas kao i onda kada su napisana, ukorijenjena u bezvremenoj zbiljnosti Duha.

S engleskog preveo: **Nevad KAHTERAN**